

Практичне заняття № 1

Тема: ДЕРЖАВНА МОВА – МОВА ПРОФЕСІЙНОГО СПІЛКУВАННЯ.

Теоретичні питання

1. Українська мова (за професійним спрямуванням) як навчальна дисципліна. Предмет і завдання курсу.
2. Поняття національна та літературна мова.
3. Найістотніші ознаки літературної мови.
4. Мова професійного спілкування як функціональний різновид української літературної мови.
5. Мовна, мовленнєва, комунікативна компетенція.
6. Мовне законодавство та мовна політика в Україні.

Рекомендована література

1. Гриценко Т. Б. Українська мова за професійним спрямуванням / Т. Б. Гриценко – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 640 с.
2. Мацюк З. О. Українська мова професійного спілкування : навч. посіб. / З. О. Мацюк, Н. І. Станкевич. – 2-е вид. – К.: Каравела, 2009. – 352 с.
3. Мозговий В. І. Українська мова у професійному спілкуванні. Модульний курс: навч. посіб. / В. І. Мозговий. – Вид. 3-є, переробл. та доп. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 592 с.
4. Середницька А. Я. Українська мова за професійним спрямуванням: навч. посіб. / А. Я. Середницька, З. Й. Куньч. – К.: Знання, 2011. – 211 с.
5. Тихоша В. І. Українська мова (за професійним спрямуванням): підручник для студентів / В. І. Тихоша, Г. М. Гайдученко, С. А. Мартос. – Херсон : ФОП Чальсев О. В., 2012. – 347 с.
6. Шевчук С. В. Українська мова за професійним спрямуванням: підручник / С. В. Шевчук, І. В. Клименко. – К.: Алерта, 2012. – 696 с.
7. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19> – Закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної».
8. <https://novamova.com.ua> – Нова мова (проект розвитку української мови).
9. <https://mova.kreschatic.kiev.ua> – Уроки державної мови.

ЗАВДАННЯ ДО АУДИТОРНОЇ РОБОТИ № 1

Текст для аналізу

МОВНЕ ЗАКОНОДАВСТВО ТА МОВНА ПОЛІТИКА В УКРАЇНІ

Функціонування української літературної мови залежить від стану мовної політики в державі, освіті, культурних традицій народу.

Мовна політика – це система заходів (політичних, юридичних, адміністративних), спрямованих на регулювання мовних відносин в державі, зміну чи збереження мовної ситуації в державі.

Мовна політика є частиною національної політики, органічною складовою певного політичного курсу держави.

Концепція державної мовної політики – це система засадничих нормативних постанов, які ґрунтуються на компетентному оцінюванні мовної ситуації в Україні, і якими мають керуватися органи державної влади та органи місцевого самоврядування у своїй практичній діяльності, регулюючи суспільні відносини в мовній царині.

Пріоритетом мовної політики в Україні є утвердження і розвиток української мови – головної ознаки ідентичності української нації, яка історично проживає на території України, становить абсолютну більшість її населення, дала офіційну назву державі.

Державна мова — це офіційно визнана обов'язкова мова законодавства, судочинства, діловодства, навчання дітей у школах, офіційних засобах масової інформації тощо. Державність української мови є невід'ємним атрибутом конституційного ладу держави, атрибутом нації.

У 10 статті Конституції України зазначено: «Державною мовою в Україні є українська мова. Держава забезпечує всебічний розвиток і функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя на всій території України. В Україні гарантується вільний розвиток, використання і захист російської, інших мов національних меншин України. Держава сприяє вивченню мов міжнародного спілкування. Застосування мов в Україні гарантується Конституцією України та визначається законом».

Державний статус української мови гарантує Конституція. Але деталі використання мов у різних сферах життя має визначати закон.

Верховна Рада України 25 квітня 2019 року ухвалила закон «Про забезпечення функціонування української мови як державної». Закон, що зміцнює позиції державної мови в Україні, називають «історичним рішенням» і депутати, й посадовці, які підтримали його, і прості українці у соцмережах. Новий закон закритим більшість «білих плям» щодо статусу української мови, але при цьому не обмежив права національних меншин.

Завдання до тексту

1. Прочитайте текст.
2. Випишіть визначення понять «мовна політика», «концепція державної мовної політики», «державна мова».
3. Законспекуйте 10 статтю Конституції України.
4. Поясніть орфограму «Правила вживання великої літери».
5. Поясніть пунктограму «Тире між підметом і присудком».
6. Усно дайте відповідь на запитання «Які основні положення закону «Про забезпечення функціонування української мови як державної»?».

Практичне заняття № 2-3

Тема: СТИЛІ ТА ЖАНРИ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРНОЇ МОВИ У ПРОФЕСІЙНОМУ СПІЛКУВАННІ.

Теоретичні питання

1. Функціональні стилі української мови та сфери їх застосування.
2. Основні ознаки функціональних стилів.
3. Професійна сфера як інтеграція офіційно-ділового, наукового і розмовного стилів.
4. Мовні засоби наукового стилю.
5. Текст як форма реалізації мовнопрофесійної діяльності.

Рекомендована література

1. Бабич Н. Д. Практична стилістика і культура української мови / Н. Д. Бабич. – Львів: Світ, 2003. – 432 с.
2. Галузинська Л. І. Українська мова (за професійним спрямуванням) / Л. І. Галузинська, Н. В. Науменко, В. О. Колосюк. – К.: Знання, 2008. – 430 с.
3. Гриценко Т. Б. Українська мова за професійним спрямуванням / Т. Б. Гриценко – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 640 с.
4. Мацюк З. О. Українська мова професійного спілкування : навч. посіб. / З. О. Мацюк, Н. І. Станкевич. – 2-е вид. – К.: Каравела, 2009. – 352 с.
5. Мацько Л. І. Стилістика української мови: підручник / Л. І. Мацько, О. М. Сидоренко, О. М. Мацько; за ред. проф. Л. І. Мацько. – К.: Вища школа, 2003. – 462 с.
6. Мозговий В. І. Українська мова у професійному спілкуванні. Модульний курс: навч. посіб. / В. І. Мозговий. – Вид. 3-є, переробл. та доп. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 592 с.
7. Пентиліук М. І. Культура мови і стилістика / М. І. Пентиліук. – К.: Вежа, 1994. – 240 с.
8. Пономарів О. Д. Стилістика сучасної української літературної мови: підручник / О. Д. Пономарів. – 3-тє вид., переробл. і доповн. – Тернопіль: Навч. книга–Богдан, 2000. – 248 с.
9. Середницька А. Я. Українська мова за професійним спрямуванням: навч. посіб. / А. Я. Середницька, З. Й. Куньч. – К.: Знання, 2011. – 211 с.
10. Тихоша В. І. Українська мова (за професійним спрямуванням): підручник для студентів / В. І. Тихоша, Г. М. Гайдученко, С. А. Мартос. – Херсон : ФОП Чальсев О. В., 2012. – 347 с.
11. Шевчук С. В. Українська мова за професійним спрямуванням: підручник / С. В. Шевчук, І. В. Клименко. – К.: Алерта, 2012. – 696 с.

ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ ДО ПРАКТИЧНОГО ЗАНЯТТЯ № 2

Завдання 1. Допишіть речення.

Стиль – це ...

Функціональні стилі – це...

До них відносять такі стилі: ...

Віднести текст до того чи іншого стилю можна на основі ...

Завдання 2. За наведеним зразком аналізу художнього і публіцистичного стилів зробіть аналіз розмовного, офіційно-ділового і наукового стилів. Запишіть їх у зошит.

ХУДОЖНІЙ СТИЛЬ

Підстилі (різновиди): епічні; ліричні; драматичні; комбіновані.

Мета, функція застосування: різнобічний вплив на думки й почуття людей за допомогою художніх засобів.

Сфера використання: мистецтво слова, творча діяльність, література, різні види мистецтва культура, освіта.

Жанри реалізації: трагедія, комедія, драма, водевіль, роман, повість, поема, вірш, байка.

Стильові риси: образність, поетичність, естетика мовлення, експресія як інтенсивність вираження, зображувальність; все подається через призму інтелекту і світовідчуття особистості (образ автора) і спрямовується на особистість читача (слухача).

Мовні особливості: застосовуються всі мовні засоби, особливо широко — слово в переносному значенні; емоційно експресивна лексика, різні види синонімів, антонімів, омонімів, фразеологізмів; використання історизмів, архаїзмів, діалектизмів; вживання дієслівних форм; всіх типів речень, синтаксичних зв'язків.

ПУБЛІЦИСТИЧНИЙ СТИЛЬ

Підстилі (різновиди): стиль ЗМІ; художньо-публіцистичний стиль; есе; науково-публіцистичний стиль.

Мета, функція застосування: обговорення, відстоювання та пропаганда важливих суспільно-політичних ідей, сприяння суспільному розвитку, вирішення суспільно-політичних питань, активний вплив на слухача, спонукання до діяльності.

Сфера використання: громадсько-політичне життя, суспільно-культурна, виробнича діяльність, навчання.

Жанри реалізації: виступ, нарис, публіцистична стаття, памфлет, фейлетон, дискусія

Стильові риси: доступність мови й формування (орієнтація на широкий загал); поєднання логічності доказів і полемічності викладу; сплав точних найменувань, дат, подій, місцевості, учасників; висловлення наукових положень і фактів емоційно-експресивною образністю; наявність низки яскравих засобів позитивного чи негативного авторського тлумачення, яке

має здебільшого тенденційний характер; широке використання художніх засобів (епітетів, порівнянь, метафор, гіпербол і т. ін.)

Мовні особливості: використовуються суспільно-політична лексика, емоційно забарвлені слова, риторичні запитання, вигуки, повтори; тон мовлення пристрасний, оцінний, точні найменування (подій, дат, місцевості, учасників), а також багатозначна образна лексика, здатна привернути увагу слухача (читача) і вплинути на нього.

Завдання 3. Доберіть невеликі уривки (100-120 слів) кожного зі стилів. Назвіть, до якого стилю належить кожен текст. На основі чого ви зробили такий висновок?

ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ ДО ПРАКТИЧНОГО ЗАНЯТТЯ № 3

Завдання 1. Опрацюйте матеріали щодо підстилів наукового стилю української мови, його основних та похідних жанрів. На основі узагальнень побудуйте таблицю «Підстилі наукового стилю та їх жанрові різновиди».

Підстиль наукового стилю	Жанрові різновиди

Підстилі наукового стилю

Науковий стиль має 3 різновиди: власне-науковий (жанри: монографія, дисертація, стаття, тези, реферат, енциклопедія, довідник, словник), науково-популярний (жанри: нарис, стаття, лекція), науково-навчальний (посібник, підручник, лекція).

Власне-науковий підстиль має інтернаціональну символіку, універсальні загальнонаукові терміни, тематично однорідні слова вживаються досить часто. Основне призначення власне-наукового підстилю – об'єктивувати наукові відомості і кінцеві результати аналітико-синтетичної переробки даних, основна функція – пояснювати наукову ідею. Основними жанрами власне наукового стилю є монографія, стаття, наукова доповідь, аналітичний звіт. У межах власне-наукового підстилю можна виділити науково-інформативний з жанрами: реферат, огляд, анотація, резюме — та науково-довідковий (довідники, словники, каталоги).

Власне-науковий підстиль характеризується:

- частим використанням складнопідрядних речень (найчастіше – з підрядними означальними, додатковими, причини або наслідку):
- синтаксис відзначається строгою логічністю, книжністю;
- використанням вставних слів, які підсумовують сказане (отже, таким чином), пов'язують його з наступним викладом (по-перше, по-друге, навпаки, наприклад);
- переважанням розповідних речень, питальні речення вживаються при постановці проблеми, при полеміці;

- порядок слів прямий (відхилення можливі, а іноді є навіть нормою, як наприклад, у ботанічних термінах: береза бородавчаста, береза пухнаста, берізка польова, барвінок малий);
- частим використанням конструкцій з відокремленими зворотами;
- безсполучникові складні речення вживані переважно при переліку і класифікації тощо.

Науково-популярний підстиль використовує й елементи художнього мовлення (епітети, порівняння, метафори), щоб зацікавити читача. Учені зазначають, що в другій половині ХІХ століття між власне науковим і науково-популярним текстами не було суттєвої різниці. Науково-популярні твори були, по суті, на той час єдино можливими, вони мали вимушений характер, що пояснювалося відсутністю сформованого наукового стилю.

Популярна форма сучасного наукового твору є вторинною, бо їй передують власне наукова форма викладу (вона стала надто вузькоспеціалізованою, передбачає складність термінології, специфіку об'єктів досліджень, зрозумілу лише фахівцеві). Отже, виникає необхідність широкої пропаганди досягнень науки, а також – потреба в літературі, яка б у зрозумілій, доступній формі знайомила масову аудиторію (неспеціалістів) з досягненнями науки і техніки, зацікавлювала, залучала до активної діяльності в тій чи іншій галузі. Саме таку функцію і виконує сучасна науково-популярна література.

Основні завдання та функції науково-популярної літератури полягають у тому, щоб: • не просто подати нову наукову інформацію, обґрунтувати її істинність (це функція власне наукової літератури), • не тільки ознайомити з основами наук у формі, яка б сприяла засвоєнню цих основ як методу дальшого пізнання (це функція науково-навчальної літератури), • а привернути увагу нефхівця до актуальних проблем тієї чи іншої науки.

Цьому підпорядковані організація викладу, добір мовних засобів («менш строгих і одноманітних, ніж у власне науковому підстилі»). Уся увага автора спрямована на те, щоб подати матеріал зрозуміло, тому хід викладу будується від простого до складного, від добре відомого до нового. Учені зазначають, що науково-популярний підстиль близький до художнього і публіцистичного.

Для науково-популярного підстилю характерними є такі ознаки:

1) інформація подається вибірково, не в повному обсязі, без аргументації;

2) наводяться лише факти, положення, які непередготовлений читач (слухач) сприймає як істинні;

3) якщо читач має певну підготовку, науковість викладу переважає над популярністю;

4) образність, емоційність (експресія) наукового тексту (використання епітетів, метафор, образних перифраз). Зазначимо, що ця ознака властива як науково-популярному, так і науково-навчальному підстилям. Специфіка образності полягає в тому, що вона (образність) насамперед апелює до інтелекту читача, а потім вже до його фантазії.

5) вживається фразеологія;

б) відмінною рисою науково-популярного підстилю, порівняно з власне науковим, є широке ілюстрування висловлюваних положень конкретним матеріалом;

7) найбільшого поширення набувають прості речення неускладненої будови. Складні речення, які зустрічаються, характеризуються незначною розгалуженістю їх складових частин. Це пояснюється тим, що в науково-популярній мові науки ослаблена функція доказовості. Цілий ряд положень подається як аксіома, без доведення, унаслідок чого відпадає необхідність в їх обґрунтуванні, у складних логічних доведеннях та умовиводах. Короткі неускладнені речення роблять виклад легшим для сприймання, доступнішим.

Науково-навчальний підстиль виконує специфічну функцію – навчальну. Він займає «проміжне місце між власне науковим і науково-популярним підстилями. Від першого його відрізняє трохи менша строгість викладу, менша докладність у посиланнях на джерела, більш спрощена система доведень, що спрямоване на більшу доступність інформації, обсяг якої визначає програма. Від другого – менша художність, більша послідовність у викладі, строгість».

Науково-навчальний стиль має за мету активізувати логічне мислення читача (слухача). Звичайно, важливу роль відіграє те, кому адресовано наукову інформацію – студентів, слухачеві курсів тощо. Навчальні підручники для учнів школи, особливо для учнів молодших класів написано популярно, тому цю літературу деякі мовознавці зараховують до науково-популярної.

Науково-навчальний характеризується доступністю викладу інформації, спрощеністю системи доведень, програмністю викладу матеріалу, спрямованою на активізацію мислення учня, поступовим, послідовним введенням термінологічної лексики.

Науково-навчальний підстиль має два основні жанри (види літератури): підручники і навчальні посібники.

Розрізнення мовних жанрів підручника і навчального посібника стосується способів подачі матеріалу і мовного викладу. Підручник подає весь обов'язковий зміст навчального курсу. Навчальний посібник може розглядати не всі розділи, теми, проблеми, а ті, що, на думку автора, потребують особливої уваги, або подавати матеріал ширше. Посібник може давати крім основних або й без них додаткові відомості, тому що він може бути вільнішим, емоційнішим, суб'єктивно-авторським. Часто навчальний посібник є першою спробою підручника і в наступних виданнях переростає в нього.

Завдання 2. Випишіть із підручника зі спеціальності, з монографії, наукового часопису чи з науково-популярної літератури уривок тексту (200-250 слів), зробіть його аналіз, використовуючи подані нижче план і зразок аналізу.

План аналізу наукового тексту

1. Точна вказівка на текст, який аналізується (бібліографічні дані праці).

2. Жанр і тема праці.
3. Для кого розрахована праця?
4. Ознаки стилю.
5. Композиція тексту.
6. Способи вираження наявної інформації в авторському тексті.
7. Мовні засоби (описати: терміни, схеми, таблиці, графіки (їх різновиди і роль у праці); наукова фразеологія, цитати, посилання, синтаксичні конструкції (різновиди речень, навести приклади, їх роль), частини мови, які слова і словосполучення використано для поєднання частин у тексті).
8. До якого підстилю наукового стилю можна віднести аналізований текст?

Зразок аналізу наукового тексту

РОЛЬ АМОРТИЗАЦІЙНОГО ФОНДУ У ВІДТВОРЮВАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ ПЕРЕХІДНОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

2.1. Амортизаційні відрахунки та їх функції

Основний капітал, беручи участь у виробничому процесі, переносить на продукцію, що виготовляється, частину своєї вартості, що відповідає його зносу. Цей процес носить назву амортизації. Амортизація нараховується як на устаткування, що функціонує, так і на устаткування, яке не працює, якщо бездіяльність спричинена виробничими потребами (наприклад, налагодження і ремонт, або воно являє собою резерв чи запас, необхідний для нормального функціонування виробництва) чи технічними та організаційними причинами (простої у неробочі зміни, вихідні та святкові дні, сезонний характер роботи і ін.).

Перебування засобів виробництва у таких простоях К. Маркс називав «прихованим станом». Хоча засоби праці не зайняті в цей час виготовленням продукції, величина амортизації, яка переноситься на вартість продукту, визначається втратою в цей період споживної вартості.

Не нараховується амортизація по засобах праці, які переведені на консервацію. Не здійснюються також амортизаційні відрахунки із засобів праці, які знаходяться у тривалому капітальному ремонті, а також по устаткуванню, ще не змонтованому і не зданому в експлуатацію.

Що стосується руйнування засобів праці внаслідок незвичайних явищ природи і стихійних лих (пожежі, повені, землетруси), то вони також не підлягають амортизації, тому що ці руйнування не спричинені ходом виробництва, не пов'язані з процесом виготовлення продукції.

Для запобігання подібним руйнуванням засобів праці та інших матеріальних цінностей (в їх вартісному виразі) існує страхування, яке нічого спільного з амортизацією не має.

Амортизація відшкодовує не будь-який знос. Передусім амортизуються засоби праці матеріального виробництва. У нематеріальній сфері амортизаційні відрахування здійснюються лише в житловому господарстві та інших організаціях і господарствах, які працюють на господарському розрахунку.

Фукс А. Е. Амортизація і оновлення основного капіталу: теорія і практика. – К., 1996. – С. 38.

Зразок аналізу тексту

Уривок з монографії відображає власне науковий стиль. Багато спеціальної економічної термінології: *вартість, амортизація, засоби виробництва, консервація*. Характерне вживання теперішнього часу дієслів в узагальненому значенні: *існує, відповідає*, а також віддієслівних іменників з суфіксом -нн(я): *устаткування, перебування, налагодження, виготовлення, відрахування, руйнування, запобігання, страхування*. Трапляється нагромадження родових відмінків (пор. руйнування *засобів праці*). Є книжні слова й звороти: *беручи участь у виробничому процесі*; специфічні зачини: *що стосується ...*; використання безособових дієслів (*стосується, визначається*). Переважають складні речення, серед них найчисленнішими є речення з підрядними означальними (1, 2, 4, 5, 6 та ін.), причиновими (7), умовними (2). Є дієприслівникові (*беручи участь у виробничому процесі*) і дієприкметникові звороти (*необхідний для нормального функціонування виробництва, ще не змонтованому і не зданому в експлуатацію*). Автор подає побіжне визначення поняття (*амортизація*), докладний опис амортизаційних відрахувань та їх функцій.

ЗАВДАННЯ ДО АУДИТОРНОЇ РОБОТИ № 2

Текст

Голос — важливий чинник мистецтва говорити

Більшість ораторів здобули успіх саме через голосові характеристики. Так само, як і про зовнішність, у людей складається враження про ваш голос протягом перших хвилин спілкування.

Людський голос — це могутній інструмент. Він може переконати, закохати, завоювати. Але ним ви можете не тільки здобути щирих прихильників, а й відштовхнути людей, на яких ваша зовнішність у перший момент справила позитивне враження.

Потрібно пам'ятати, що голос вимагає щоденної свідомої праці. Існують навіть спеціальні курси та семінари з правильної постановки голосу. Для того, щоб бути гарним оратором, потрібна правильна вимова, чітка артикуляція, відповідна постановка голосу. Ви повинні маніпулювати голосом залежно від ситуації: буде це ділова зустріч, інтерв'ю, презентація чи лекція. Приємний голос сприятиме діловому успіхові і буде підтримувати певний імідж.

Не має значення, який голос у вас від народження. Завдяки практичній роботі ви зможете мати такий голос, який заслуговує ваша професійна майстерність і яскрава індивідуальність.

Буває, що ви реально не можете оцінити властивості вашого голосу. Насамперед послухайте його в запису. До того ж існує низка елементів, які є сигналом того, що ваш голос далекий від досконалості: вас часто просять повторити щойно сказане; в мікрофоні деякі звуки звучать глухо, неприємно й штучно; у вас швидко втомлюється горло; у ваших слухачів починає через деякий час блукати погляд, оскільки ви говорите на одному тоні; ви

втрачаєте контроль над голосом наприкінці довгого речення; ви часто, навіть не усвідомлюючи, механічно повторюєте слова та вирази типу «ось», «ну», «так», «отже», «знаєте» і тощо.

А ось деякі характеристики професійного голосу. Подумайте, які з цих рис не притаманні вам і які вам потрібно набути. Голос в оратора має бути: приємний, вібруючий, спокійний, гарно модульований, низького тембру, щирий, упевнений, інтонаційно забарвлений, виразний, природний.

Зверніть увагу на характеристики поганого голосу й визначте, чи є у вашому голосі ті властивості, яких потрібно позбутися: гугнявість, різкість та скрипучість, хриплість, високий пронизливий тембр, плаксивість, невпевненість, тихість, безбарвність, помпезність, монотонність.

Отже, самі оцініть власний голос. Вслухайтесь в нього й вирішіть, як саме він повинен звучати, бо основна функція голосу все ж комунікативна.

Дбайте про свій голос. Мовний апарат потребує ретельної уваги. І тому уникайте надмірної втоми й напруги, розслабляйте час від часу шийні м'язи. Спокійний голос може лунати тільки зі спокійного тіла. Напружене тіло напружує голосові зв'язки, підвищує тон голосу, порушує резонанс і знижує звук. Активна експлуатація голосу вимагає тривалого відпочинку-мовчання. Тому тільки ви відчули, що голос починає відмовляти, зробіть кілька вправ: глибоко подихайте, прогуляйтеся хоча б недовго, побудьте наодинці і, звичайно ж, помовчіть. Теплий чай або вода з лимоном також сприяє комфорту горла. Ви повинні на холоді тримати горло в теплі, щоб захистити його від температурних коливань. Пам'ятайте, що опікування власним голосом – це частина вашого існування.

Завдання до тексту.

1. Прочитайте текст. До якого стилю належить цей текст? Обґрунтуйте свою думку.
2. Доберіть синоніми до слів *властивість, професійний, враження, позитивний, оцінити*. Замініть дібраними синонімами слова у тексті. Чи змінився від цього текст?
3. Проаналізуйте мовні особливості наведеного тексту.

Завдання 1. Прочитайте текст. Прокоментуйте вияв ознак наукового стилю у тексті (абстрагованість, логічність, точність, аргументованість тощо).

Насамперед кілька зауваг про українське дієслово. По-перше, воно надзвичайно багате своїми формами. По-друге, українські дієслова творяться від дуже різних основ. Є такі словотворчі моделі, які становлять специфіку лише нашої мови, наприклад утворення від форм вищого ступеня порівняння прикметників: густішати, довшати, дешевшати, зеленішати, коротшати, меншати, молодшати, подорожчати, полегшати, старішати, темнішати. По-третє, українська мова, як це вже відзначили дослідники, широко вживає дієслова, і це надає їй «легкість вимови й мелодійність».

Б. Антоненко-Давидович

Завдання 2. Перекладіть наведені сполуки українською мовою. Із трьома із них (на ваш вибір) складіть речення наукового або офіційно-ділового стилю.

По конечному результату; по всем вопросам; по всем направлениям; по всем правилам; по выполнении задания; по графику (работать); по инициативе; по имени и отчеству (называть); по доверенности; по заказу; по долгу службы; по должности.

Завдання 3. Доберіть одне із ключових слів вашого фаху. Складіть із ним невеликий текст (30-50 слів) наукового та іншого (на ваш вибір) стилю. Поясніть, чим відрізняються складені вами тексти.

Зразок.

- 1) Мова — це система звукових і графічних знаків, що виникла на певному рівні розвитку людства, розвивається і має соціальне призначення; правила мови нормалізують використання знаків та їх функціонування як засобів людського спілкування. Мова — це найважливіший засіб спілкування і пізнання. Наука, яка займається вивченням мови називається мовознавством або лінгвістикою.
- 2) Великим надбанням і найдорожчим скарбом кожного народу є його мова. Наша рідна українська мова – барвистий килим самоцвітів, який не одне тисячоліття ткали пращури. Це криниця духовності й моралі, дзеркало українського менталітету, у якому відображається насамперед доброта, душевність, щирість нашого народу.

Завдання 4. Із наведених сполук виберіть правильний варіант. Складіть з ними кілька речень вашого професійного спрямування.

Безумовно — безперечно; вважати за потрібне — вважати необхідним; я виконав — виконано мною; вирішення проблеми — розв’язання проблеми; вищенаведені факти — наведені вище факти; відіграє важливу роль, має важливе значення, має велику вагу — відіграє важливе значення; властива для нього — властива йому; в один і той же час — водночас; основні ознаки — головні ознаки; аж ніяк — жодним чином; вагомий, важливий, значущий — значимий; з цієї причини — через це.

ЗАВДАННЯ ДО АУДИТОРНОЇ РОБОТИ № 3

Текст

Наукова мова як комунікативний феномен

Стилістично грамотне професійне мовлення – необхідна передумова підготовки фахівців будь-якого профілю. Однак рівень наукової мовної культури фахівців засвідчує багато проблем. Типовими мовними недоліками наукових фахових текстів залишаються: суржик; плеоназм, тавтологія, надлишковість; уживання слова в невластивому йому значенні; зловживання

іноземною термінологією й поняттями, що ускладнюють сприйняття головної думки.

Готуючи науковий текст, пам'ятаймо про його індивідуальність. Це залежить від автора, інтелектуальних здібностей, мовного чуття, досвіду текстотворення. Звертаємо увагу на принципи змістовної насиченості, професійної значущості, наукової інформативності, новизни, змістової завершеності, проблемності, доступності фахівцеві однієї чи кількох галузей.

Ознаками наукового тексту є чітка, логічна структура, об'єктивність викладу, термінологічність, зв'язність, проблемність, гіпотетичність, цілісність, членованість, інформаційна, логічна, емоційно-оцінна, спонукальна насиченість, завершеність, комунікативність, діалогічність тощо.

Цілісність наукового тексту передбачає внутрішню організованість, смислову єдність, цілісне оформлення початку й кінця твору, переходи між частинами тексту, що забезпечується мовними одиницями. Послідовність у науковому тексті реалізується через спеціальні функціонально-синтаксичні засоби, що вказують на послідовність розвитку думки (*насамперед, потім, тепер*), перехід від однієї думки до іншої (*розглянемо, зупинимося на..., розглянувши..., перейдемо до...*), результат, висновок (*отже, підсумуємо...*).

Створити якісний текст допомагає сформована культура читання. Успішність переглядового, ознайомлювального, аналітико-критичного, творчого читання залежить від сприймання й усвідомлення, необхідною передумовою яких є внутрішня мотивація.

Варто зважено поміркувати над вступом, основною частиною й висновками наукового тексту. Приділимо увагу й заголовку. Важливо, щоб назва була короткою, однозначною, конкретною, обмежувала обсяг наукового тексту, однак насамперед відображала проблему.

Смислової точності та однозначності досягають шляхом використання термінів. Водночас не бажано перенасичувати наукове мовлення значною кількістю термінів, до того ж іншомовного походження, адже більшість з них має відповідники українською мовою: *спорадичний — поодинокий; варіабельний — змінний, мінливий, вербалізувати — висловлювати*.

Виразність мови наукової прози забезпечують точність і стислість вираження думки за максимально інформативної насиченості слова. Не варто зловживати словосполученням *у першу чергу*, натомість послуговуймося синонімами: *насамперед, передусім*. Слова запитання й питання мають різні значення. *Запитання* – це словесне звернення, яке потребує відповіді. Слово *питання* здебільшого використовують, коли йдеться про якусь проблему, справу, що потребує розв'язання або вивчення. Кальці *слідуючий* відповідає слово *наступний*.

Кожному фахівцеві необхідні розвинуті чуття наукової мови, мовний смак, володіння науковим стилем мовлення й письма, мовними засобами наукового тексту. Ці якості є результатом цілеспрямованої роботи над собою.

Завдання до тексту.

1. Прочитайте текст. До якого стилю і підстилю належить цей текст? Обґрунтуйте свою думку.
2. Доберіть синоніми до слів *фахівець, думка, якісний, грамотний, пам'ятати*. Замініть дібраними синонімами слова у тексті. Чи змінився від цього текст?
3. Проаналізуйте мовні особливості наведеного тексту.

Завдання 1. Прокоментуйте, як ви розумієте висловлення видатних діячів про науку, наукову діяльність, наукові знання, наукове пізнання тощо.

1) Наука, як і всі види творчої діяльності, процес не тільки логічний, а й емоційний: для науки, окрім таланту, потрібні натхнення й осяяння (В. Фролькіс). 2) Використання запозичених думок завжди супроводжується деякою незручністю, проте, щойно ми усвідомлюємо, як треба застосовувати їх, вони стають нашим набутком (Р. Емерсон). 3) Якщо думка надто слабка, щоб бути висловленою просто, – це ознака того, що її належить відкинути (Л. Вовенарг). 4) Часто автори надолужують довжиною те, чого не вистачає в них у глибину (Ш. Монтеск'є). 5) Ми фінансуємо науку не тому, що багаті, а ми багаті тому, що фінансуємо науку (Р. Рейган).

Завдання 2. Із наведених сполук виберіть правильний варіант. Складіть з ними кілька речень вашого професійного спрямування.

Неспростовні докази — беззаперечні докази; понад усе — більше всього; виключати можливість — унеможливлувати, не давати змоги; висловлення — висловлювання; подані вище аргументи — вищеподані аргументи; в останні роки — останнім часом, недавно; переважно, здебільшого, головню — головним чином; домінуючий — основний, панівний, домігантний; обстоювати свою думку, дотримуватися своєї думки — залишатися при своїй думці; запобігти помилкам — запобігти помилок; щоб зміцнити, для зміцнення — з метою зміцнення; залишатися без змін — не зазнати змін.

Завдання 3. Із наведених у «Вікіпедії» визначень виберіть те, що стосується вашого фаху. Перепишіть. Доповніть текст (100-120 слів), дотримуючись наукового стилю викладу.

Економіка або **економічні нау́ки** (від дав.-гр. *οἶκος, oikos* — дім та дав.-гр. *νόμος* — закон) — комплекс суспільних наукових дисциплін про господарство, а саме — виробництво, розподіл і споживання товарів та послуг.

Історія (від дав.-гр. *ἱστορία* — оповідь, переказ про відоме, досліджене минуле) або **дієпис** — наука, яка вивчає минуле людства, покладаючись при цьому на письмові та матеріальні свідчення минулих подій.

Культу́ра (лат. *Culture* — «обробіток», «обробляти») — сукупність матеріальних і духовних цінностей, створених людством протягом його

історії; історично набутий набір правил усередині соціуму для його збереження та гармонізації.

Мистецтво — одна з форм суспільної свідомості; вид людської діяльності, що відбиває дійсність у конкретно-чуттєвих образах, відповідно до певних естетичних ідеалів, пізнання і відтворення світу через почуття та переживання.

Спорт (англ. *sport*, походить від давньофранцузького фр. *disport* — «дозвілля», «розвага») — організована за певними правилами діяльність людей, що полягає в зіставленні їхніх фізичних та інтелектуальних здібностей.

Точні науки — галузі науки, в яких вивчають кількісно точні закономірності і використовують строгі методи перевірки гіпотез, засновані на відтворюваних експериментах та логічних міркуваннях. До точних наук зараховують математику, інформатику, фізику, хімію, а також деякі розділи біології, психології та суспільствознавства.

Юриспруденція, юридична наука, правознавство (лат. *Jurisprudencia* — праворозсудливість, лат. *juris-prudentia* — правознавство, від лат. *Jus* — право і лат. *Prudentia* — передбачення, розумність, мудрість) — комплексна суспільна наука, система знань про об'єктивні закономірності (необхідності) і випадковості виникнення, розвитку і функціонування права і держави в їхній структурній єдності, їхнє місце і роль у суспільному житті.

Завдання 4. Перекладіть наведені сполуки українською мовою. Із трьома із них (на ваш вибір) складіть речення наукового або офіційно-ділового стилю.

По данным; по аналогии; по болезни; по большей части; по Вашей просьбе; по Вашему приказанию прибыл; по Вашему требованию; по возвращении; по взаимному согласию; по индивидуальным заказам; по количеству опытов; по контракту.